

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.
Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Gulyás Pál, Halász László, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

Akadémiai Értesítő. — 1928. évf., 1—5. sz. Berzeviczy Albert: *Megemlékezés Bonfinius Antal születésének 500. évfordulójáról.* Bonfinius Decadesei érdekes emlékei kezdetleges történetírásunknak és a rinascimento-korabeli olasz-magyar szellemi érintkezésnek. — Császár E'cmér: *Gyulai Pál, a tanár és tudós.* (Ünnepi beszéd a leányfalusi Gyulai-napon 1927 szept. 8-án.) Gyulai nagysága abban áll, hogy amit ő mondott és írt, az behatolt tanítványai lelkébe, ott megrögződött, mint az ő szellemi tulajdonuk, majd kiáradt a tanítványok tanítványainak lelkébe. Tudósaink, tanáraink sorában ő volt mint ember, mint jellem a legnagyobb. Nem tartozott az ú. n. parádés tanárok közé. Nemcsak frázis nem csúszott komoly, tartalmas szavai közé, de kép is ritkán: minden mondata súlyos volt, mert valami igazságot vagy ítéletet közölt. Toldy Ferencel szemben az elemzésben és értékelésben rejtett ereje. Művei nemesak okulásnak, hanem gyönyörűségnek is forrásai.

Budapesti Szemle. — 1928. évf., 5. sz. Berzeviczy Albert: *Elnöki beszéd a Kisfaludy-Társaság 1928. IV. 22-i ünnepi közülésén.* A túlzott Ady-kultusz nagy veszélyt jelent az elszakított területek magyarságára nézve, mert ez a kultusz azt hirdeti, hogy egész multunk illúzió és hazugság volt, csak Adynál van a kiábrándító igazság. Azokat, akik ily tanokat hirdetnek, gondolkodóba ejthetné az a feltűnő jóindulat, mellyel az elszakított területek új urai az Ady-kultuszt pártolják. — U. i. 6. sz.: Berzeviczy Albert: *A háború és a békekötés hatása tudományra és irodalomra.* Szellemi integritásunknak egyik elsőrendű követelménye volna, hogy a tőlünk elszakított területeken élő magyar véreink nemzeti kultúrmunkánkban élénk részt vehessenek. A valóságban e követelmény nem teljesülhet a bennünket három oldalról környező utódállam rideg magatartása miatt. — Herczeg Ferenc: *Mikszáth Kálmán.* (Emlékbeszéd a M. T. Akadémia 1928 május 20-i ünnepi nagygyűlésén.) Ha Mikszáth Kálmán ma föltámadna, merőben idegen világban találná magát. Az élet ritmusa más lett. Az egyén vezetett a fontosságból, de az önbecsülésből is. Az önbecsülés lefokozása megnyilatkozik a divatban s egyéb téren is. Az igazi költőhöz azonban nem ér föl a divat csekély hullámverése, ő kivülről áll az időnek és térnek; Mikszáth Kálmán igazi költő. — Galamb Sándor: *A Bánk-probléma.* Bánk alakját elsőnek Vörösmarty kifogásolta. Kérdés, vajjon elhibázott-e Bánk jellemzése. Bánknak össze kell omlania ön-

maga előtt, nem elsősorban azért, mert belőle „a nádorból törvénytapoló, a király kegyeltjéből felségsértő, az alkotmányos államférfiübből forradalmár, a lovagból nőgyilkos“ lett, hanem azért, mert a maga elé tűzött erkölcsi célt, önmaga fejlesztésének kijelölt célját nemcsak hogy el nem érte, hanem ezzel a legellentétebb pólusra jutott el. Bánk jelleme a darab folyamán annyira ellentéte lesz mindannak, amit magától várt és aminővé lenni indult, hogy sorsa megoldásának is pontosan ellenkezővé kell válnia annak, amit önmagának ígért. — Szász Károly: *Arany János emléke*. (Beszéd a Kisfaludy-Társ. 1928 ápr. 22-i ünnepi lakomáján.) Aki hiszi és vallja Arany irányának egyedül helyes voltát és kész is követni ezt az irányt: azzal mi — ha egybenmásban ellentétes nézetet vallunk is — testvérnek érezhetjük magunkat a nemzeti irodalom küzdelmes, de diadalmas birodalmában. Szükség van arra, hogy Aranynak, ennek a ragyogó példát szolgáltató egyéniségnek emlékét és szellemi hagyatékát ne hagyjuk parlagon heverni. — 7. sz. Kornis Gyula: *A magyar kultúra fejlődése*. (A III. Finn-ugor Közművelődési Kongresszus 1928 június 11-i ülésén németül tartott előadás.) Mi adta meg nemzetünknek a világtörténeti létjogosultságot? Először is fejlett politikai érzéke, mely képessé tette hivatása betöltésére, vagyis arra, hogy a Nyugat védője legyen. E hatalmas politikai-katonai tevékenysége kifejtését lehetővé tette a részben Nyugattól átvett, de népegyéniségének megfelelően asszimilált államrendszere, törvényalkotása és jogfejlődése. Jellemző, hogy az örökös harci zaj között is igyekezett lépést tartani az európai színvonalú műveltséggel. A magyar műveltségnek van egy Ázsiából hozott ősrétege, amelyre a honfoglalás után szláv, német és olasz kultúrréteg rakódik le, még pedig keresztény zománcal. Azóta nincsen az európai műveltségnek olyan szellemi áramlata, amely rövid idő alatt ne kanyarodott volna a Duna és Tisza völgyébe. A magyar kultúra fejlődésének legdicsebb szakasza a XV. század második fele. Az új európai eszmeáramlatok mindig nagyon gyorsan lépik át a magyar határt. A reformáció a magyar lélekben a vallásos érzést rázza öntudatra: a nagy nemzeti szerencsétlenség, a mohácsi tragédia ugyanakkor a nemzeti öntudatot és hazaszeretetet mélyíti el. Ez a nemzeti fájdalom azóta a mai trianoni sialomig a magyar lélek alapérzése. A kétfelé való örökös önvédelmi harc s ennek következtében ránk sújtó nyomorúság közepett a műveltség a Nyugathoz képest most egy időre elmaradt. E szomorú kép a XVIII. században megváltozik. Ez az ébredés először az irodalomban hallatja szavát. A XIX. század elején megindul a magyarnyelvű tudományos irodalom is. Érdekes, hogy a kulturális fejlődés áttekintésekor meglepő hasonlóságok tűnnek fel a magyarság s a finn és észti nép történeti szerepe között. A történet szelleme analóg világ-történeti küldetéssel bocsátotta szárnyra ezeket a rokon, de a nagy távolság miatt igazában csak alig félszázad óta egymásra ismert nemzeteket. — Siklóssy László: *A magyar Simplicissimus szerzője*. A magyar Simplicissimus szerzője id. Bucholtz György ezepestmegyeci ágostai evangélikus lelkész (1643—1724). — U. i. 8. sz. Várkonyi Hildebrand: *A fejlődés eszméje és a szellemi tudományok*. A „fejlődés“ legplasztikusabb fogalmát akkor nyerjük, ha a „haladás“ gondolatával kapcsoljuk egybe. Ez pedig teljes értelme szerint csak az emberi szellem sajátos működésmódjával és struktúrájával van egybekapcsolva: a tudással, vallással, erkölcsiséggel. Ezekben való gyarapodás és differenciálódás jelenti az igazi történetfilozófiai „fejlődés“-t.

Debreceni Szemle. — 1927. évf. Zsigmond Ferenc: *Herczeg Ferenc stílusa*. H. F. idegenajkú lakosság között született, szülői németajkúak voltak s ő iekolás koráig egyáltalán nem tudott magyarul. Eppen ezért csodálunk kell azt a szellemi teljesítményt, mellyel a magyar nyelv szépségének és gazdagságának birtokosává küzdötte fel magát. Stiliztikai érvelei közül legkiemelkedőbb a szabatosság: ez az oka gyakori stíláriis ismétléseinek is. — Hankiss János: „*Népszerű irodalom*“ és „*detektívregény*“. Azt fejtegeti, hogy miért kedveli gyakran a finomabb ízlésű ember is az úgynevezett „népszerű irodalom“ termékeit, melyek közül legnagyobb kedveltségre a bűnügyi irodalom tett szert. Vázolja e műfaj egyetemes irodalmi fejlődését. — Tóth Béla: *Jegyzetek egy tót könyvhöz*. Pavel Bujnár: Ján Arany v literaturu slovenskej (Praha, 1924) c. könyvét ismerteti. Ez a mű gondos elemzését adja azoknak a tót irodalmi műveknek, melyeken Arany János hatása akár formai, akár tárgyi szempontból megállapítható. Vizsgálódásának körébe 12 költőt von bele, közöttük van a tótok legnagyobb költője is, Hviezdoslav, igazi nevén Országh Pál. — Gulyás József: *Csokonai a lélek halhatatlanságáról*. A költemény első kiadása csonkított. A költő régebbi darabjait is felhasználta nagy költeményéhez. A lélek halhatatlanságának kérdése ebben a korban időszzerű volt, több költő és költemény foglalkozott vele, így Pálóczi Horváth Ádám, Csokonai költeménye azonban mindegyik kortársát felülmúlja. Kimutatja, hogy a Csokonainak tulajdonított „Csokonai és Földi közt való bezed“ c. költemény nem tőle, hanem Fazekastól való. — Mitrovics Gyula: „*Konzervatív irodalom*“ és „*progresszív irodalom*“. A művészi kifejezés új formái és tartalma a történelmi kifejlés természetesen folytatásai gyanánt álljanak-e elő vagy a nyugati irodalmakba való erőszakos bekapcsolódással mintegy mesterségesen termeljük ki azokat? Lélektani alapon bizonyítja, hogy a művészetben a hagyományok érvényessége lélektani kényszerűség, de a jelenvaló hatások: az igazság, érthetőség, erkölcs hasonlóképen. Az ellenkező tünetek érvényesülő erejének magyarázata a kulturális válság, melybe korunk és nemzetünk belesodródott. — Juhász Géza: *A prágai színek jelentősége*. Mi a célja Madáchnak a prágai szín megkettőzésével? Kívánatos-e a két szín egybeolvasztása? Az első prágai szín azt fejezi ki, hogy a forradalom csupán a tudomány előkészítő munkája után volt lehetséges. Ez az összefüggés azonban kezdettől fogva elhomályosult, minthogy az oddigi összes kiadásokba a kettőspont helyére pont került. A második prágai szín pedig azt fejezi ki páratlan eredetiséggel, hogy az emberiség a forradalmi meggrázkódtatások után pillanatnyilag még mélyebbre zuhan, mint a véres vihar előtt volt. A két szín egybetárolása lélektani képtelenség s amellet jelentős értékektől rabolná meg a tragédiát. — Hankiss János: *A „detektívregény“ történetének vázolata*. A XVIII. század végén s a XIX. elején a romantika segíti elő a bűnügyi irodalom kifejlődését. E. T. A. Hoffmann fantasztikus novellái, a germán s a magyar balladák leggyakrabban a bűnügyi elbeszéléssel szomszédosak. Mai alakjához akkor jut el a detektívregény, mikor a bűnösseel szembeállítja a rendőrt. Ehhez azonban a rendőrnek is át kellett alakulnia, rendőrkopóából Pinkertonná. A detektív előtérbe állításával viszont a regény nem realiztikus többé, abban az értelemben, hogy most már kivételes eseteket, nagy felfanggal kieszelt gonosztetteket örökít meg, mert csak az ilyesmi mutathatja meg a detektív ügyességét. A megoldást rejtegeti az író. A kérdés többnyire

ez: ki a tettes? A regény technikája végeredményben a játék technikája. Ezért sok újabb detektívregény teljesen kilép a reális és szociális keretből s a „tett“ bennük nem okvetlenül gonosztett, csak ahhoz hasonló. — Szondy György: *Aprily Lajos*. Aprily „halálos bánatának“ oka az öröklött lelki diszpozícióból a szomorú kisvárosi elzártság hatására kifejlődő neurasthenia. Lelke erdélyi lélek: Erdély multjában s az erdélyi természetben gyökeredzik. Legkiválóbb költők között van a helye. — Péterffy László: *Aprily mint formaművész*. A formaművészete két forrásból táplálkozik: színszeretetéből és zeneiségéből. Mindkettő egyéniségében gyökeredzik, azért lényeges eleme költészetének. — Rác Lajos: *Rousseau és Magyarország*. A cikk IV. része foglalkozik Rousseau eszméinek visszhangjával a magyar irodalomban. Orczy, Besse nyei, Kazinczy, Csokonai, Barcsai, Szentjóbi Szabó, Kármán, Kisfaludy S. és Eötvös J. művei tisztán mutatják Rousseau hatását. Felsorolja a cikk R. műveinek magyar fordításait is. — Szilády Zoltán: *Aprily felfedezése*. Hogyan derült ki, hogy A. L. tulajdonképen Jékely Lajos nagyenyedi tanár. — Szondy György: *Aprily gyermekkorából*. Apróságok A. L. gyermekeiből. — Darnay Kálmán: *Emlékezés Kisfaludy Sándorra*. K. S. minden életeseeményének útját kétszer taposta meg. Kéziratát kétszer írta meg, mert az első példány a tengerbe veszett; Himfy dalait kétszer kellett kinyomatnia, míg híre-neve szárnyra kelt. Kétszer esküdött hűséget Szegedy Rózának, mert az első egyházi szertartást a vérrokonság miatt érvénytelenítették. Kétszer házasodott; sőt még végtisztességét is megismételték, minthogy temetésén az óriási hóvihár miatt tisztelői nem jelenhettek meg. Tetemét pedig negyedszáz év múlva kiemelték sírjából és márványszobra alatt hantolták el. — Zsigmond Ferenc: *P. Gulácsy Irén*. Az író eddigi munkásságának gondos ismertetése. A tanulmány írója szerint G. I. olyan érték, akihez méltán fűz nagy várakozásokat az olvasóközönség. — Farkas Gyula: *Jókai és Heviczky*. R. Gy. nagy ellensége volt Jókainak s több ízben támadta cikkeiben és bírálataiban a regényíró. Jókai szerinte csak azért tudott olyan példátlan népszerűsége szert tenni, mert kritikátlan emberekkel állott szemben. R. Gy. magatartása tanubizonyosága annak hanyatló népszerűségnek, mely Jókai pályáján 1875 után bekövetkezett. Az ifjú költői nemzedék neheztelt a regényíróra, mert Jókai nem törődött a fiatalokkal s ellenzéki politikáját kormánypártira változtatta. Mindenesetre ártott neki Gyulai Pál sok erős bírálata is.

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1928. évf., 1—3. sz. Kerényi Károly: *Kölcsy Tacitus-olvasmányainak egy nyoma*. A Hiunusz s Tacitus Annalesei egy-egy rokon kitételeinek egybevetése. (U. o. utalás a költeménynek Horatiusnál s az Odysseiában előforduló vonatkozásaira.) — Balogh József: *Az „ájtatos“ és „komor“ Szent István király*. Hartvik püspök Szent István-életrajza és a belőle folyó nagyobb István király-legenda úgy állítja elénk az első magyar királyt, mint Krisztus passiójába bánatosan elmerült komor embert, aki száját soha „mosolyra nem nyitotta“, ez azonban csak antik eredetre visszavezethető heliografikus közhely, amelyből a történetíró aligha vonhat le számottevő következtetéseket. — Huszti József: *Gregorius Tifernas sirverse V. Lászlóra*. Adatközlés.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1928. évf., 1—2. sz. Badić Ferenc: *Megoldott problémák Gyöngyösi I. életrajzában*. Az értekezésből ki-

tűnik, hogy a Heves megyében 1653—1682-ig szereplő esküdt, szolgabíró és helyettes alispán, meg a Gömör megyében szereplő költő ügyvéd, országgyűlési követ és első alispán Gyöngyösi István nem ugyanazok, csak névrokonok, s így Gyöngyös Lászlónak azt a tanulmányát és adatközlését (Irodört. Közl., 1908), melyben az amarra vonatkozó levéltári adatokat mind a költőre vonatkoztatja: mint hibás dolgot azot végkép ki kell törölnünk a Gyöngyösi-irodalomból. — Horváth Cyrill: *Középkori László-legendánk eredetéről.* (I.) Egy a tárgyra vonatkozó értekezés (Kath. Szemle, 1923) ingatag alapú föltevéseire való utalás után a szerző kimutatja, hogy a Sz. László királyra vonatkozó legendás hagyományok középpontjában egy rövidlélekzetű emlék áll: a latin László-legendá régiebb, korzenlonki szerkezete a XIII. század első feléből. A kis mű mindössze hat csodatörténetet tartalmaz. Az ide tartozó hagyományok második forrása: a krónika. — Timár Kálmán: *Magyar kódex-családok.* (III.) Bencés és premontrei kódexek. Arra a kérdésre, hogy bencés eredetű-e a legrégebb bibliafordításunk, a szerző nézete szerint nem elégségesek a Gábor által nagy buzgalommal fölvonultatott érvek. A premontrei kanonokrendről megállapítható, hogy a magyar irodalom megalapozásában érdemes munkásságot fejtett ki. (Pl. hat kódexünk hozható vele kapcsolatba.) — Czeizel János: *Az első szovett a magyar irodalomban.* Hogy Kazinczy F. írta az első magyar szonettet, bizonyítják: a) levelei; b) a nyilvánosság előtt tett kijelentései. c) barátainak nyilatkozatai. — Czeizel János: *Kölcsey F. szerepe az Antimondolatban.* Kölcseytől származik az Előszó, továbbá a Jegyzetek a versek alá c. fejezet. — Gálos Rezső: *Adatok a német költészet hatásához a XVIII. században.* Pótlások Császár Elemérnek a német költészet hatását tárgyaló alapvető művéhez. — Gálos Rezső: *Vörösmarty Senecája.* Vörösmarty — újabban Brisitstől kiadott — Seneca-fordítástörödeke nem az eredeti, hanem Ewald Chr. von Kleist irodalmunkban többször szereplő drámaavázlatának szószómint való fordítása. — Harsányi István: *Péter Athenásnak eddig ismeretlen Toldaléka 1786-ból.* E Toldalékot Szerecsi Nagy István XVIII. századi nagygyőri ref. lelkész, jeles egyházi író állította egybe. Ugyanő a Magyar Athenás újból való kinyomatására a királyi engedélyt is megkapta, a kiadás azonban elmaradt. A Toldalék anyaggyűjtésének Keresztesi Józseftől származó része 1925-ben előkerült a kúnszentmiklósi ref. reálgimn. könyvtárából. A cikk a kéziratból csak azokat a pontokat közli, amelyekben Szinyei nagy írói lexikonához viszonyítva is, még mindig új adatok találhatók. — Horváth Konstantin: *Versegly F. prédikációi.* A zirci apátsági kéziratokban megvan Verseglynek 27 egyházi beszéde. Jelentőségük, hogy ezek közt van a költő legelső, kiadásra szánt zsengeje, másrészt Versegly belső fejlődése szempontjából is fontosak. — Szabolcsi Bence: *Adalékok a régi magyar „metrikus”-énekek történetéhez.* Ezek között különösen fontos egy 1562-ből való, Honterus nevéhez fűződő kiadvány: a legrégebb Magyarországon kiadott kótás, világi nyomtatvány. — Lám Frigyes: *Híres német utazó Kisfaludy Sándornál.* Kohl János György (1808—1878) útirajzíró látogatásának története a Himfy-szerelmei költőjénél. — Harsányi István: *Elégették-e Kazinczy F. iratait 1790-ben.* Nem Kazinczy iratait égették el Zemplén vármegye székházának udvarán, hanem II. József császár rendeleteit. — Gulyás József: *Egy ismeretlen Argirus-kiadvány és Amadé egy ismeretlen vezérhez.* — Jakab Károly: *Trenck Glückwunsch an die Ungarn c.*

költevényének magyar fordításai. — Csatkai Ferenc: *Magyar írók levelei* (Fáy A., Arany J., Kemény Zsigmond br., Gárdonyi Géza sorai). Adatközlések.

Jövönk. — 1928. évf. 10—12. sz. Liptay Károly: *Sas Ede*: Meleghangú jellemzés az elhunyt íróról. — Mező Ferenc: *Apróságok Jókairól*. 1851 november 15-én mutatták be a Nemzeti Színházban Jókai Mór drámáját: *A hulla férjét*. A bukott darab sohasem jelent meg nyomtatásban, éppen ezért a cikkíró közrendja a róla szóló egykorú bírálatok közül a legterjedelmesebbet, mely egyszerűs mind ismerteti a dráma meséjét is. A bírálatot Bulyovszky Gyula írta.

Katholikus Szemle. — 1928. évf., május. Viszota Gyula: *Kossuth Lajos és a Hetilap*. A magyar iparegyesület 1845-ben *Hetilap* címmel folyóiratot indított s ennek irányításában Kossuth Lajosnak nagy része volt. Vezérekkel úgyszólván minden számban ott voltak s ezek olyan hatást tettek, mint a Pesti Hírlap vezérekkel. Munkásságát a konzervatívok megütközéssel szemlélték s Széchenyi István ingerülten nyilatkozott róla *Naplójában*: „Kossuth, a gonosz magvető, folytatja a *Hetilapban* a régi garázdálkodását“. Hogy Kossuth cikkei milyen súlyosak voltak, mutatja az a körülmény is, hogy a cikkeket lefordították Metternich számára. — Lám Frigyes: *Madách és Rudolf császár*. Rámutat a Kepler-jelenettel kapcsolatos hamis történelmi beállításokra és helyreigazítja Wallis A. S. C. asszonynak, a holland írónőnek, Rudolf császár vakbuzgóságához fűzött észrevételeit. A császár korántsem volt olyan fanatikus máglyagyújtogató, sem olyan közönyös és barátságatlan ember, mint amilyennek Wallis asszony tartja. Jobban érdekelte a tudomány, mint a politika.

Kotoba-No-Hikari. (Kiotói, japán folyóirat.) — 1928. évf. 3. sz. *Hangaria no Szin*: Tompa Udi no Si: Kooduru ni... Pap Ferenc yakusuru. Tompa Mihály: A gólyához című versének japán fordítása prózában. (A lap a fordítónak Pap Ferenc budapesti ág. ev. hittanárnak arcképét is közli.)

Ludovikás Levente. — 1928. évf. jún. Rózsás József: *A magyar katonalélek Gyóni Géza költészetében*. Gy. G. irodalmi értékéről lehet vitatkozni, de azt nem lehet elvitatni tőle, hogy ő a világháború legnagyobb katonai költője, sok örök magyar katonalélek lantosa. Hogy milyen nemesen fogta föl a magyar katona hivatását, olvashatjuk egy leveléből: „Nincs az a szabadkai nábob, akinek vagyonáért most otthon tudnék lenni és nem lehetnék olyan untauglich, hogy haza tudnék menni és az én szeretteim szemébe nézni addig, míg az ő békéjük az idők végéig biztosítva ninesen“.

Magyar Nyelv. — 1928. évf. 3—4. sz. Vitéz IIázi Jenő: *Balassi Menyhért árultatásának szerzője*. (1.) Adatok a Balassi-komédia egyik szereplőjének Szénási Istvánnak Balassi Menyhárttal való összeköttetése történetéhez. — Paizs Dezső: *Anonymus nem az első magyar grammatikus*. A szerző Zolnai Gyulával szemben ragaszkodik ahhoz a megjegyzéséhez, hogy a *Névtelennek* 18. fejezetében a „Borsod“ névre tett észrevétel a szó kicsinyítő szerepére vonatkozik, s hogy ez ilyenformán a legelső magyar nyelvtantani megállapítás. — *Kmoskó Mihály akadémiai előadása a magyarokra vonatkozó legrégebb keleti kútfőről*. E szerint a legrégebb keleti író, aki a magyarság szál-

lásait és életmódját ismertette, nem Muslim ibn Abi Muslim al-Garmi volt, amint azt Chwolson nyoinán Marquart hangoztatta, hanem a vele egykorú Ubaidallah ibn Xordádbih. E szerző nagy földrajzi munkája eddig még nem került elő, de föltehető, hogy alkalom adtán valahol ráakadnak. — 5—6. sz. Trócsányi Zoltán: *Czeglédi István stilisztikai és jelentéstani fejtegetései*. Czeglédi István „Barátsági dorgálásában“ (1663) az idegen műszavakat magyar körülírással helyettesíti, e fejtegetések a magyar stilisztikatörténet becses emlékei. — Paizs Dezső: *Ósbó*. Az Anonymusnál előforduló Ósbó szóval kapcsolatos megállapítások is megerősítik azt a föltevést, hogy Béla király Névtelen jegyzőjének közleményei jelentékeny részben az ő korához képest közeli multnak, még a Szent István előtti évtizedeknek emlékei. — Vitéz Házi Jenő: *Balassi Menyhárt árulatajának szerzője*. Balassi M. bizalmas levelezésének adatai s a Comoediában foglaltak lényegben megegyeznek, ez alapon kétségtelennek látszik, hogy a darabot csak oly jó tollforgató ember írhatta, aki Balassi M. legszűkebb környezetéhez tartozott. Sok érv szól a mellett, hogy Farkas Gyulának van igaza aki Bornemisza Pétert tekinti a Comoedia szerzőjének. — Kniezs István: *A magyar helyesírás a tatárjárásig*. (I. l.) 1. A magánhangzók írása. — Schwartz Elemér: *Humbolt Vilmos Révai Miklósról*. Pyrker Lászlónak Falkenstein Károlyhoz, a drezdai királyi könyvtár főkönyvtárosához 1847-ben írt válaszelevele szerint Humbolt Vilmos igen elismerően nyilatkozott Révai Miklós magyar nyelvtanáról. — Galamb Sándor: *Petőfi Sándor, Mészáros Lázár meg a „kófic“*. Petőfi Nyakravaló-versének „kófic“ szava — több adat szerint — éppen nem helyén odavetett kifejezés, hanem nagyon is ad hominem éli elmésség. — Z. A.: *Te csak pipá! Laddnyi!* A családnéven szólítás német divat. Ime, így idegenedünk el magunktól fokról-fokra, anélkül, hogy észre is vennék. — Csűry Bálint: *Sulyok Ferenc levele anyjához 1540-ből; levél Fráter Györgyhez 1545-ből; Ombozy Miklós levele 1548-ból*. Nyelvtörténeti adatok.

Magyar Szemle. — 1928. évf. 2—4. sz. Schöppin Aladár: *Irodalom és iskola*. Ha a nemzet tehetségét, lelkiismeretét és kedélyének gazdagságát méltó módon kifejező, eszmegazdagságban és formaszépségben virágzó irodalmat akarunk, akkor az egész irodalomtanításnak, az elemi iskolától az egyetemig, arra a célra kell összpontosulnia, hogy tanítsa meg az embereket olvasni. — Turi Béla: *A Kossuth-emigráció történelmi tanulságai*. A magyar ügy csak akkor és úgy tudott európai ügygé válni, hogy útjába vagy körzetébe került az európai egyensúly, a nagyhatalmak politikájának, és hogy belekerült a magyar erecske abba a nagy áramlatba, mely akkor épp a történelem folyamata volt. — Farkas Zoltán: *Egy második Kossuth-szobor Budapestén*. Nemcsak nálunk történtek súlyos tévedések az emlékműalkotások körül, hanem bőven van rájuk példa a nyugaton is. És ott mégsem jutott senkinek sem eszébe, hogy egy már felállított szobrot eltávolítsanak, vagy kiegészítései egy másikat emeljenek melléje. Reméljük, hogy a Horvay-féle Kossuth-szoborral kapcsolatban itt-ott felvetődött különös gondolat megvalósítására sohasem fog sor kerülni. — Jancsó Benedek: *Van-e szakadás az itthoni és az erdélyi lélek között?* Megokolatlan pesszimizmus volna az erdélyi magyarság hibáiból azt a következtetést levonni, hogy kiszakadhatna az egyetemes magyarság szellemi kötelékéből. Igaz, hogy az elszakított részek ifjúsá-

gának Ady a szellemi vezére, de azért ez az ifjúság küzdeni akar a magu fájáért. A régi magyar nagybirtokos-uralom véget ért Erdélyben, a latifundi-umok döntő hatalmát azonban fölváltotta a magyarság szívós életereje és demokratikus iránya.

Minerva. — 1928. évf. 4—7. sz. Zolnai Béla: *Balassi és a platonizmus*. Lehet, hogy a „platonizmus“ Balassinak nem kizárólagos életérzése, hanem csupán egy forma, konvenció, amit magára ölt, mikor verset ír. Lehet, hogy nem tudatos nála a „platonizmus“, de ez nem is fontos. Beletartozik mindenképen, egész attitude-jével, spiritualis eszméivel, költői motivumával a platonizmus európai divatjába. Lehet, hogy az első magyar műdalköltő lelkének csak egy része az új platonikus életforma elfogadása. De szellemiségének kvalitásához hozzátartozik, hogy életenergiáit beleszorítsa a platonikus formák korlátaiba. (Az új szempontokban gazdag tanulmány igen széles alapvetéssel jut az itt összefoglalt eredményre). — Tóth Béla: *Rousseauista politikusok*. Az 1790-től 1848-ig terjedő időszak határán belül a magyar politikai gondolkodásban oly erjedés megy végbe, mely lényegében a rendi Magyarországtól a nemzeti (polgári) államhoz való átmenet lelki előfeltételét teremti meg. Végignézve a magyar politikai gondolkodás történetének e korbeli főalakjain (Batthyány Alajos, Reviczky József, Ba'ázs Sámuel, Belnay Alajos, gr. Bethlen Domokos, Sesku Károly, Fáy András, Benczúr János stb.) arra a megállapításra jutunk, hogy a Contrat Social eszméi kilépve a politikai didaxis erőltetett merevségéből, meglehetősen hajlékonysággal és változatos kombinációkban hatottak közre a hazai reformmozgalmak sikerre juttatásában. — Th.: *Tudománytörténet*. Ma, amikor a közérdeklődés fokozott figyelemmel nézi a külföldi iskolázás kérdéseit, talán időszerű, hogy összegyűjteni próbáljuk apáink ifjúkori leveleit. (A cikk mindjárt közli Riedl Frigyesnek 1879 január 2-án Párizsból Gyulai Pálhoz intézett sorait.)

Napkelet. — 1928. évf. 3. sz. Mályusz Elemér: *Kossuth működésének társadalomtörténeti háttere*. Nem lehet nagyobb történeti tévedést elkövetni, mint Kossuthról azt gondolni, hogy a magyar jobbágyság törekvéinek megtestesítője volt. Kossuth izzig-vérig magyar nemes, gondolkodásmódja jellegzetesen nemesi arisztokratikus és konzervatív. 1848 előtt soha nem beszélt, nem írt a jobbágysághoz, annak körében nem izgatott. A jobbágyság felszabadítása tehát nem őnél előtte, hanem csak eszköz a nemesség vezetőszerepének biztosításához. A tudományos közvélemény elfeledhette Kossuth társadalmi működésének részleteit, a köznemesi családok azonban nem. Ezt a hálás vonzódást a maguk embere iránt p'ántálják át a jobbágytömegbe is ott, ahol ők a vezetők. A kiegyezés után nem az arisztokrácia s nem is a polgárság vagy a jobbágyság, hanem változatlanul a birtokos és szegény nemesség a vezető még Tisza Kálmán érájában is. A nemesi kultúrközösségnek polgárivá való átalakulását a zsidóság akadályozta meg olyformán, hogy egyrészt szétporlasztja a polgárságot, úgyhogy a nemességnek nincs mivel összeolvadnia, másrészt pedig áthidalhatlan ürrel választja szét a magyarságot a nemzetiérgi értelmi csoportokat. (A terjedelmes tanulmány e főgon dolatokat széles történeti megalapozással fejti ki). — *Gróf Klebelsberg Kunó levele a Napkelet szerkesztőjéhez*. Kívánatos az erre hivatottak hozzászólása, hogy a neonacionalizmusnak mik legyenek a céljai a szépirodalomban, mik a

művészetek és tudományok egyes ágaiban. A neonacionalizmus végeredményében politikai mozgalom lesz, de egységes szellemének, irányának előkészítése elsősorban az irodalom feladata. Nincs dilettantisztikusabb beállítás, mint az a történeti megállapítás, hogy a reformkor Széchenyivel kezdődik. Ha kezdve Bessenyein, Kazinczyn, Kölcseyen és a két Kisfaludyn át egy nagy nemzeti mozgalom nem ápolja a nemzeti nyelvet és nem korbácsolja a nemzeti szellemet, József nádor és Széchenyi lelki megértés hiányában nem tudták volna megerősíteni a politikai reformkort. — U. i. 4. sz. László Vince: *A középkori ember imádságai*. A középkori imádsággönyvek anyagának legjelentékenyebb részét a breviáriumok magyar szövege, azaz a papi szolozsma teszi. E mellett gyakorlati bizonyos szemlélődő imádságok. Ilyenek az ú. n. „Mária-epeségek“ is. Az Istenhez nagy bizalommal közeledő ember „kellemetes nyájaskodást“ kíván az Úrral. Egyetlen imádságban néha benne van az aszketikus életideál. Jellemző rájuk, hogy az imádságok áhitata nagy szeretettel időzik a szenvedő Jézus s a fájdalmas Szűz körül. Figyelemreméltó mozzanat még a középkori imádkozó nagy bizalma és hite az imádság erejében. — Németh László: *Népiesség és népiség*. A népiesség egyike azoknak a tömegszuggesztióknak, melyek egyetlen erő gesztusát sokszorozzák szét irodalmi irányná. A népiesség Petőfi életformája. Az utánzók azonban már csak öröklött jelmez volt, a kaputos ember szájából kirívó beszédmódot. Ez ellen a népies költészet ellen jogos volt a későbbi visszahatás. De a népiség: a magyar költészetnek és a magyar népnek ős egymásrautaltsága: természeti igazság. Nagy magyar költő csak az lehet, aki a magyar eredetiség medencéjéből meríti meg a maga eredetisége korsóját. — Sik Sándor: *Ady és a magyar ifjúság*. (Az Országos Magyar Széchenyi-Szövetség irodalmi szakosztályán tartott előadás.) Szeretet és szánalom Adynak, az embernek, de a virradatot néző magyar ifjúságnak más eszményekre van szüksége, olyanokra, akik Adynál nem kevesebb világossággal látták s szenvedték a magyar sors tragédiáját, de akik töretlen hittel s gerinccel tudtak megállni a romokon, le nem vették szemüket a felhők és csarak közt az örök napról s tudtak fogyhatatlan erőt meríteni az örök forrásokból. — 5. sz. Ravasz László: *Mi minden van egy versben?* (Beszéd az Áprily és Inczedy—Joksmann-estélyen 1928 II. 9-én.) A vers vagy azzal kezdődik, hogy a külső világ beép a lélekbe, a Más hozzáér az Énhez (impresszionisták), vagy pedig úgy, hogy a lélek kiesordul a világba, az Én hozzáér a Máshoz (expresszionisták). Az impresszionista költő receptív, alázatos, tükröző; az expresszionista költő aktív, kegyetlen, forradalmi és felforgató. Harmadik típus az, mikor a megérkező és a kiinduló érzés találkozik és kézfogójukból támad a költemény. Ezek a klasszikus líraiságú emberek. A vers a teremtés miniatűr képe. De még ez sem elég. Még az is kell, hogy a versben benne legyen a mi képünk mása is s a költőé. — 7. sz. Rédey Tivadar: *Harsányi Kálmán*: Harsányinak tisztas helye van a magyar kultúra történetében, amely szerinte azoknak a minden áldozatra kész hívőknek története, akik rendületlenül és makulátlan tisztasággal állanak meg ott, ahová elhivatnak. — Németh László: *Új reformkor felé*. A föld népe ma már nem egységes társadalmi réteg; lassan egy új polgárságot vet ki magából, melynek fiai szabadon áramolnak a középosztály felé. Itt volna a pillanat, amikor a magyar középosztály néppel érző elemei összefogva ezzel a felfelé özőnlő tömeggel, megkísérelhetnék a magyar nép arcát a magyar műveltségben is

kidomborítani. — Galamb Sándor: *Ibsen és a magyarok*. 1849-ben Ibsen dicsőítő költeményt írt a magyarokról. 1891-ben Budapesten is járt s tiszteletére akkor a Nemzeti Színházban Nórát játszották. A következő napokon meglátogatta Jókait s részt vett az ő kedvéért rendezett ünnepi lakomán. Általában a nagy norvég költő rokonszenvezett a magyarokkal. — 8. sz. Tolnai Vilmos: *Lisznai Kálmán bárányszékéi*. Mikor 1857-ben az ifjú császár másodszor járt Magyarországon, a Budapesti Hírlap május 5-i számában névtelen „Költői üdvözlés” jelent meg tiszteletére. E verset az ötven forintnyi tiszteletdíjról szóló, ma is meglevő nyugtatvány szerint Lisznai Kálmán írta. — Tolnai Vilmos: *Magyar glóbusz*. Egy régi szállóige részletes története. — R—r.: *Levélminta mintaférjeknek*. Jókai Mór egy levele felségéhez 1859 szept. 6-ról. — 9. sz. Brisits Frigyes: *Szózat*. Vörösmarty Mihály híres nemzeti énekének egy szövegváltozata. — Dékány István: *A nemzeti eszme renaissance-ának kérdéséhez*. Még nem rekonstruáltuk át politikai mentalitásunkat úgy, hogy a XIX. század politikai öröksége alól teljességében emancipálódni tudtunk volna. A legközelebbi feladat tehát a nemzet kultúröntudatának s arisztokráciájának megteremtése. De kell, hogy az értéköntudatos, modern kultúrisztokrácia az új szociális feladatok terén alkalmazkodóképességben is előljárjon. — Hajnóczy Iván: *Új adatok Katona Józsefről*. 1. Katona bárendezési tervezete. 2. Katona temetési meghívója. — 10. sz. Markó Árpád: *Kossuth fogsága*. Kossuth eddig ismeretlen levelei a M. Kir. Hadtörténelmi Levéltárban őrzött eredeti okiratok alapján. — Galamb Sándor: *Színházi kultúránk feladatai*: Fontos teendők: a vidéki színészet színvonalának emelése és a színészképzés megreformálása. — Rexa Dezső: *A Nemzeti Színház első kiadásai*. Adatközlés. — 11. sz. Markó Árpád: *Kossuth fogsága*. (II.) Kossuth ismeretlen leveleinek folytatólagos és befejező ismertetése. — Rexa Dezső: *A Nemzeti Színház első kiadásai*. (II.) Adatközlés. — Rédey Tivadar: *A színházi közönség kultúrája*. A színházi közönség kultúráját katedrának, sajtónak, társadalomnak, szülői háznak együttesen kell megteremtene. — *Egy irodalmi per*. Annak a pernek iratai, melyet Sebestyén Gyula indított Szekfű Gyula ellen a Napkeletben „Alarcos könyvek” c. bírálata miatt. (A három bírói fórum ítéletének közzélése.) — 13. sz. Horváth János: *A kritika jogai és korlátai*. A Napkelet legutóbb három bírói fórum ítéletének indokolását tette közzé egy irodalmi pörrel kapcsolatban. A két első fórum felmentette, a harmadik „bezületésért és vétségében bűnösnek” mondta ki a kritikust, mivel bírálatában bizonyos lealacsonyító és megszégyenítő kifejezéseket használt. Ez alkalmiságból — „személyi vonatkozások” mellőzésével — a cikk ismerteti a jogászi szempontból bizonyára laikus, de az irodalmi gyakorlatban klasszikusnak tudott, hagyományos jogrendszert. Előbb szemelvényeket közöl a kritika tényeiből annak szemléltetésére, hogy mily éles kifejezéseket engedtek szükség esetén maguknak a legjelesebb magyar kritikusok. Majd fölveti a kérdést, hogy honnan veszi a kritikus a jogot ahhoz, hogy a nyilvánosság előtt semmi érzékenységet nem kímélve, sőt megbélyegzőleg szóljon egyesekről? A kritikus ugyanonnan meríti létjogát, ahonnan az író, a költő. A társadalom bármely tagjának megvan az az ideális joga, hogy magánélete korlátai közül kilépve, hatni próbáljon a többiekre vagy az egészre; viszont a többinek s az egésznek éppen úgy joga visszahatni minden ilyenemű kísérletre. E jogos visszahatás az, amit az irodalom-

ban kritikának nevezzük. De hátba a kritikus tévedett; van-e büntetés? Büntetés ugyanott van, ahol egyedüli szankciója: az erkölcsi közvéleményben. Egy nagy erkölcsi eszmény: a köz szolgálata; egy-két irányelv, mely e szolgálathoz „törvényt szab és határt”; egyebekben pedig teljes önállósága, de teljes felelőssége is az egyénnek, ki e szolgálatra önként vállalkozik: ennyiből áll, rövidre fogva, az irodalmi (közéleti) bírálat saját alkotmánya. — 16. sz. Hankiss János: *A lírai költő fölfedező úton*. A modern líra fejlődésének mintegy száz év óta legfőbb, jóformán egyedül égő csillaga: a lélektani fölfedezésre való törekvés. E tekintetben három írótypust lehet megkülönböztetni. Az elsőbe sorozhatók a neuraszténiások, az önmagukat kínozza elemzők Rousseautól Vörösmartyn, Baudelairen keresztül Adyig. A második csoportba tartozik a kontemplatív vagy „ábrándozó” költők sora Goethétől Lamartineon és Petőfin át Vajda Jánosig. A harmadik csoport költői a józanabbak, kisebb teltségűek, az utazók, akik azért akarnak fölfedezni, mert mindig azt hallották, hogy „egyéni érzések őszinte kifejezését” várják tőlük. Bizonyos, hogy előbb-utóbb kimerül a költők fölfedező kedve, de ez valószínűleg akkor következik majd be, mikor a tudatalatti jelenségek kutatásába viszonylagos világosságot vetít a tudomány. Onnan, ahol már vasúti síneket fektetnek le, menekül a vérbeli fölfedező. — P. V. *Bartóky József meghalt*. Meleghangú megenlékezés a nemrég elhunyt jeles elbeszélőről. — Németh Antal: *Magyar színészettörténeti múzeumot!* A számos külföldi példa mintájára kívánatos volna, hogy nálunk is állítsanak fel a tudományos kutatás céljaira alkalmas színészettörténeti múzeumot. — 16. sz. Fábian István: *A konzervatív Berzsenyi*. Berzsenyi konzervativizmusa politikai és irodalmi elveiben domborodik ki leginkább. Ezek az elvek egy erős egyéniség feleletei azokra a problémákra, amelyek a gondolkozó és felelősséget érző elméket ebben az időben hánytorgatták. Berzsenyi nemesak a régi, nemesi világot és a naiv irodalmat védte az újítások ellen fiatalkori ódáiban és öregsége elkéseredett polemáiban, hanem a magyar faji jellemet is az idegenséggel, Nyugat-Európával, a romanticizmussal szemben. De nevezett kortársai, az utódok is alig látták meg elveinek roppant távlatát. Sokszor erőshangú kritikáiban, fájdalmas kitéréseiben a megsértett hiúság hangját hallották. — Galamb Sándor: *Osztórk színdarab a magyarokról*. Grác az idén ünnepelte fennállásának nyolcszázéves fordulóját. Az ünnepi díszelőadásokon bemutatott darabok közt szerepelt egy Donauprinz című, nyomtatásban meg nem jelent, magyar vonatkozású színdarab. Hőse Rudolf trónörökös, többi szereplőinek fele magyar, műfaja — a szerző megállapítása szerint — „eine österreichische Tragödie in fünf Geschehnissen. A történet színhelye Bécs. Ideje: 1889. Íróját a színlap Heinrich Spillernek nevezi. — U. i. 17. sz. Mészöly Gedeon: *Id. gróf Teleki József házassága*. Rousseau barátjának az 1738-ban született Teleki Józsefnek naplójából a házasságára vonatkozó rész.

Ösvény. — 1928. évf. Tolnai Vilmos: *Magyar költők hitvilága*. Cikk Petőfi Sándor vallásos érzelmeiről s utalás több más magyar költő hitvilágára. — *Irodalmi ünnepek*. A Luther Társaság nevében Kovács Sándor emlékedett szellemű beszédet tartott a következő három emléktábla felavatásakor: Petőfi emléktáblája Pécen (1926. szept. 7.), Gyóni Géza emléktáblája Győron (1927. jún. 26.), Győry Vilmos emléktáblája Győrött (1927. nov. 20.).

Protestáns Szemle. 1928. évf. 5. sz. — Karácsony Sándor: *Szabó Mária*. Szabó Mária, Berde Mária és Gulácsy Irén az első magyar kendőzetlen nőírók triászja. Elődeik még nem merték nővoltukat őszintén adni írásközben, utánozták azt a modort, amit férfitársaiktól s nagy férfelődeiktől örököltek. — 6. sz. Zseny József: *Kossuth Amerikában*. Visszapillantás Kossuth amerikai fogadtatásának történetére, abból az alkalmából, hogy nagy hazánkfáinak 1928 március 15-én New-Yorkban szobrot emeltek. — Id. Imre József: *Ismeretlen Faust-fordító*. Kevesen tudják, hogy mikor Nagy István első Faust-fordítása után Komáromy Andoré és Dóczy Lajos is megvolt, negyediknek kinyomatta a Franklin-Társulat Szabó Mihályét 1888-ban. E fordítás Hódmezővásárhelyen keletkezett. Szerzője — Szabó Károly történetíró testvére — Köröstarcsán született 1822 aug. 26-án s 1899-ben halt meg. Faust-fordításának második javított kiadása 1894-ben jelent meg Debrecenben. — Karácsony Sándor: *Bodor Aladár*. Nincs olyan szellemi áramlat, melyben meg ne fürdött volna és a légnomás duplájával nyomja lelkét egy óriási könyvtár, melyet maga mögé olvasott. Benne él Szabó Dezső ázsiai magyarsága, Móricz Zsigmond hatalmas élelátása s Babits Mihály filozófiája.

Széphalom. — 1928. évf. 5—8 sz. Vajthó László: *En, Ady Endre*. Eredeti szempontok szerint, elfogulatlanul ismerteti és bírálja Adyt az embert és a költőt. A tanulmány könyvalakban is meg fog jelenni. — Ady Lajos: *Mendemondák és ferdttések Ady körül*. Nélkülözhetetlen helyreigazítások azok számára, akik Ady életrajzával foglalkoznak. Egyik-másik Ady-életíró sok hamis állítást kockáztatott meg a költőről. — Várkonyi Sándor jellemzi Szabó Máttyás és Kassák Lajos írói munkásságát. Kassák szerinte a forradalmár-költő legrokonszevesebb típusa. Tévedése csak annyi, hogy munkásságába a maga természetétől és művészetétől idegen elemeket, elvont programokat és felesleges eszközöket iparkodott oltani, pedig ezek nélkül zavartalanabban felelhetne meg hivatásának.

Színházi Élet. — 1928. évf. 28. sz. Emőd Tamás: *Hét elsikkadt Ady*. Közli Ady hét kiadatlan versét (1906—1907). Ezeknek a verseknek a kiadásáról annak idején lebeszéltek a költőt s ő könnyen belenyugodott barátai ítelkezésébe.

Ungarische Jahrbücher. — 1928. évf. 1—2. sz. György Lajos: *Die Übersetzungen deutscher Romane und Erzählungen in der ungarischen Literatur*. A téma megvilágítása után közli gondos utánjárással készült bibliográfiáját a német elbeszélő munkák magyar fordításairól: 1772—1836. Mutatvány ez egy nagyobb munkából, mely bizonyára erős hézagot fog pótolni a magyar irodalomtörténetben.

II. Hirlapok.

Budapesti Hirlap. — 1928. évf. ápr. 21. Siklóssy László: *Hesselenyi Miklós fehér szerelme*. W. M. 1835 táján szerelmes volt egy pozsonyi urileányba, Brudermann Máriaiba. Erről az eszményi nőalakról mintázta Jékai Mór Mayer Fanny alakját. Brudermannék később Bécsbe költöztek s a család leányai igen előkelően mentek férjhez, Mária azonban leány maradt s 1884-ben halt meg. Emlékét az Egy magyar nábob és Kárpáthy Zoltán őrzik. — Ápr.

24. Berzeviczy Albert: *A Kisfaludy-Társaság és Ady Endre*. A Kisfaludy-Társaság elnöke már a múlt évi közgyűlésen rámutatott arra a szakadásra, mely ma két ellenséges táborra osztja a magyar irodalom művelőit. Az ellentét főképp Ady Endre költészetének megítélésében ütközik ki. Mint a múlt esztendőben, ez évben is a legtárgyilagosabb álláspontonról óhajtott a Társaság elnöke megvilágítani a kérdést. A két irodalmi tábor között még alig lehet szó közeledésről. Mindkét oldalon sokan vannak, akik a közeledést nem is kívánják. Ady körül is új meg új problémák merülnek föl. Az Ady-kultusz túlzásaiban legveszedelmesebb az a tétel, amely Adyt mint valóságos irodalmi Messiást állítja az olvasók elé s a magyarság egész szellemi jövőjét Adyra akarja felépíteni. Ez a tanítás súlyos veszedelmet jelent az elszakított területek magyarságára nézve. Joggal lehet attól tartanunk, hogy ez a magyarság nemcsak politikailag, hanem szellemileg is teljesen el fog szakadni tőlünk. Az elszakított területek új urai feltűnő jóindulattal pártolják az Ady-kultuszt, ami természetes is, hiszen nekik iskoláikban a magyar ifjúságot csak Ady jól megválogatott verseire kell rátanítaniok, hogy az megutálja a régi Magyarországot, ahová nincs semmi ok visszavágnni, hiszen a nagyinak ismert magyar költő hirdeti, hogy a régi nagy Magyarország basák uralma volt, urak gazsága, elnyomatás és rabság: örüljön hát az elszakadt magyar, hogy most új urakat kapott. Ha az ifjúság Adyból merít életbölcseletet, hazafiúságot és valóságosságot s elfordul mindattól, amiben apái lelkesedve gyönyörködtek, szomorú jövő elé nézünk. A magyarság bukását éppen azok az elemek tették legsúlyosabbá, melyekben a költő bízott; azok vittek bennünket a bolsevizmus karjai közé. Ezzel szemben éppen azok a történeti erők és régi erkölcsök állították a nemzetet újra talpra, melyeket Ady gyűlölt és megvetett. Ady tanítására nem lehet új nemzeti jövőt építeni. — Május 3. Takáts Sándor: *Kölcey és a titkos rendőrség*. A bécsi kormány a reformországgyűlések idején általánosan figyeltette kémeivel a hazafias nemeseket, így Kölcey Ferencet is, aki az országgyűlési titkos rendőrség jelentéseiben csak mint hírhedt demagóg szerepelt. A rendőri megfigyelés alatt álló Kölceynek nemcsak beszédeiről, hanem magánéletéről is fontos tudósításokat küldött a rendőrség Bécsbe. — Június 22. Szász Károly: *Ősök nyomán*. Meleghangú megenlékezés Szabolcska Mihályról, abból az alkalomból, hogy új verseskötete megjelent a M. T. Akadémia kiadásában.

Magyar Hírlap. — Palágyi Lajos: *Írók sorsa*. Ez évben a Magyar Hírlap vasárnapi számaiban P. L. Írók sorsa címmel igen érdekes visszaemlékezéseket közöl azokról az írókról, akiket hosszú pályája folyamán megismert. A sorozat remélhetőleg könyvalakban is meg fog jelenni. — Aug. 14. Feleký Géza: *Kálmán Imre 722 színpada és a hat súlycsoport*. Rámutat arra, hogy az olimpiai világbajnokoskodás talán mégsem minden a magyarság életében s van egyebünk is, amiről érdemes beszélni. A siker megbecsülése és kultusza ne álljon meg a boxmérkőzés súlycsoportjánál, hanem vegye tudomásul, hogy pl. Kálmán Imre egyik operettjét, a Marica grófnőt, eddig 722 színházban játszották el s ezek közül Hamburgban 400 előadást, Berlinben 800 előadást ért a darab. A Tatárjárás, ez az ízig-vérig magyar operett, Bécsben eljutott az 500 előadás fölé s előadták Ausztráliában is. A Csárdáskirálynő több mint 1000 este ment Berlinben. A Cirkuszhercegnőt 410 színház játszotta eddig.

Magyarság. — 1928. évf. május 27. Bevilaqua Béla: *Fazekas Mihály halálának századik évfordulója*. Tudományos értekezés a Ludas Matyi meséjének a francia és magyar bábjáték változatairól. — Júl. 15. Dobozi István: *Tallózás az újra felburjánzott füzetes ponyvairódalom berkeiben*. Annak idején egy Székely Aladár nevű könyvárus nagy üzleti érzékkel irányította a magyarországi füzetes rémregényirodalmat. Halála után újból megindult a pirosfedelű füzetek áradata, sőt most már három ponyvaregény-kiadóvállalat is van Budapesten. Az egyiknek tulajdonosa, Klein úr, több dologról tájékoztatta a cikkírókat az üzlettel kapcsolatban. A munkásnépnek izgató mese kell, nem holmi lélekboncolgatás. A rémségek írói közt akad igazán jónevű író is, de a nevét egyik sem engedni elárulni, mert örül, ha álnév alatt kereshető van. A füzetes ponyva legbuzgóbb olvasói az elszakított magyar területeken vannak. Egy másik rémregény-kiadó, Braun úr, azt világította meg, hogy milyen nehéz az ilyen vállalatot adminisztrálni. A füzetes regények szöveg-i jórészt német ponyvaregények átdolgozásai. — Júl. 15. Bujk Béla: *Jókai a kúnok között*. Karcagi emberek visszaemlékezései arra az időre, mikor ott Jókai fellépett képviselőnek. — Júl. 22. Stadtmüller Gyula: *Vörösmarty három eposztörredéke*. A Magyarvár, a Rom és a Délsziget viszonyáról. A cikkíró szerint a Rom nem tekinthető a Magyarvár epizódjául, független e kettőtől a Délsziget is.

Nemzeti Ujság. — 1928. évf. ápr. 29. Major Ervin: *Az első magyar opera szerzője*. A köztudat szerint Pikkó Hertzeg És Jutka Perzi a legrégebb magyar opera. Zenéje nem maradt fenn, szerzőjének éppen csak a nevét ismerték. A cikkíró most bővebben ír róla. Chudy József zeneszerző 1779-ben tűnt fel Pozsonyban, mint karmester és zeneszerző. Pozsonyból Pestre került s 1793-ban a magyar színtársulatnál az énekesjátékok irányítója lett. 1793-ban került színre Budán a Pikkó Hertzeg. A népszerű operát később vidéken is sokszor játszották. Ch. J. a magyar fővárosban halt meg 1813-ban.

Pesti Hírlap. — 1928. évf. ápr. 24. Rákosi Jenő: *Ady-háború*. Berzovicz Albert most már másodszor szólalt föl a Kisfaludy-Társaság gyűlésein az irodalmi béke érdekében, elmondva böles észrevételeit Adyról. „De tévedett, mikor azt hitte, hogy neki is, az Akadémia elnökének, a Kisfaludy-Társaság elnökének, a volt érdemes kultuszminiszternek és közéletünk egyik kiváló alakjának szabad az, hogy véleményét szabadon és büntetlenül kimondhassa poétáról, éppenséggel Ady Endréről is. Nem komoly érvek, hanem gúny és kisebbités fogadja arról az oldalról, ahol formális felekezeti fanatizmussal dolgoznak ezen a téren. Nem vallást értek itt, hanem irodalmi felekezetiiséget. Ez a tábor néha egészen a karrikatúráig megy a bálvány magasztalásában. Azt gondolom, az engesztelhetetlen harcnak rejtjelmes oka az, hogy csak külszíne irodalmi. A felület alatt politikai és társadalmi erők lappanganak.“ Ady Endre mint poéta három dologgal volt állandóan harcban: Istennel, Magyarországgal és saját testiségével. Legkevésbé lehet azt megérteni, miért helyezkedett annyira szembe a történeti Magyarországgal. Mindazt, amit föllépéséig szentnek tartottak, amiről költő-elődei énekeltek, azt ő buta, korlátolt, értéktelen dolognak bélyegezte. Valami új világfelfogás, új szellem derengett agyában, amiről nem adott konkrét képet vagy fogalmat. A forradalmi pártokhoz csatlakozott, a háborúban defetisták voltak, a defetizmus-

ből forradalom lett, a forradalomból köztársaság, ebből a proletárdiktatúra és az oláh megszállás. A költők ugyan nem forgatnak ki tengelyükből országokat, de hathatósan tudják segíteni a fölforgatókat. Ady költészete és a magyar nemzeti költészet között megszakadt a folytonosság, holott a nemzetnek egy fia sem emelkedhetik úgy az összesség fölé, hogy hetyke göggel ezembeszálljon a nemzeti szellem ezeréves fuvallatával. Mindezekről most már hiába való a disputálás. Berzeviczy Albert bölcsességének van igaza: keressük az egyetértést. — Jún. 3. Lelkes Nándor József: *Ahogy a vég kezdődött*. Megemlékezés Anyos Pál egyik tartózkodási helyéről, a nyitramegyei Szentjánoselefantról. Ez a hely ma egyetlen nagy kastélyból áll: a kastély kolostornak épült a dúsgazdag Elefánthy-család pénzén, akik földesurai voltak ennek a környéknek. Az alapító 1369-ben adott itt hajlékot a pálosoknak. A török dűlás idején itt őrizték kincseiket a pálosok. II. József császár óta a kolostor a kincstár tulajdonába ment át, ma gróf Edelsheim Gyulay Lipót a tulajdonosa.

Pesti Napló. — 1928. évf. júl. 7. Kardos László: *Ismeretlen Ady-versek*. Tizennégy, eddig nem ismert Ady-vers, egybegyűjtve a régi debreceni napilapokból. A cikkíró jelzi, hogy van még huszonekét kiadatlan Ady-verse. A most közölt versek aktuális rímelések, riportstrófák (1898—1899). — Júl. 28. Révész Béla: *Egy Ady-vers körül*. Közöl egy rövid verset, melyet A. E. egyik barátjához írt: Miklósnak Bandi.